

Av tingi

Altíð striltið tá smá lond skulu fáa tey størri at broyta politikk

-men vit eiga ikki at missa mótið kortini, segði Jóannes Dalsgaard, løgtingsmaður í samband við spurningin um kjarnorkuverkið í Dounreay

Jóannes Dalsgaard, løgtingsmaður, setti Jógvan Sundstein soljóðandi spurning:

Hvørji tiltøk hevur landsstýrið framt til tess at seta í verk samtykt løgtingsins í tingmáli nr. 60/1987: Føroyskt mótmæli móti bygging av verki til endurvinnan av kjarnorkubrennivevni í Dounreay í Skotlandi?

Tann 1. mars 1988 samtykti løgtingið fylgjandi uppskot til samtyktar frá umhvørvisnevndini:

1) Álagt verður landsstýrinum at virka imóti EDRP-ætlanini í Dounreay á øllum teimum økjum, har hetta er møgulegt eitt nú við, at landsstýrið tekur upp aftur hetta mál í Norðurlanda Ráðnum, yvirfyri donsku stjórnini og yvirfyri bretsku stjórnini.

2) Álagt verður landsstýrinum at taka upp samband við myndugleikarnar í hinum norðuratlantisku samfeløgnum, eitt nú Hetlandi, Orknøygjunum, Íslandi, Grønlandi og Noregi til tess at samskipa mótstøðuna imóti EDRP-ætlanini í Dounreay.

3) Álagt verður landsstýrinum at bera so í bandi, at sjógvurin kring Føroyar og luftin javnan verða kannað fyri geislavirgni.

4) Álagt verður landsstýrinum at gera uppskot til eina tilbúgvingar og bjargingarætlan, at seta í verk, um so er, at kjarnorkuvannlukka skuldi hent við vanda fyri Føroyar.

5) Álagt verður landsstýrinum gjøgnum avvarðandi myndugleikar at tryggja Føroyum sinamillum ávaringarskipan, um so er at ein kjarnorkuvannlukka skuldi hent við vanda fyri føroyska samfelagið.

A tingfundi mánadagin svaraði Jógvan Sundstein spurninginum soleiðis:

Dounreay málið varð fyrstu ferð viðgjørt í landsstýrinum á sumri 1986, eftir at útlendskir umhvørvisfelagsskapir høvdu gjørt vart við tann mikla vanda, eitt verk til endurvinnan av kjarnorkubrennivevni í Dounreay kundi hava, eisini fyri Føroyar.

Fyrsta mótmæli varð sent í 1986, har Føroya Landsstýri heitti á donsku stjórnina um at mótmæla yvir fyri bretsku stjórnini móti ætlaðu úbyggingini í Dounreay.

Tað mótmæli kom ongantíð fram. Men síðani hevur Føroya Landsstýri sent tey mótmæli, tað hevur hildið verið neyðugt beinleiðis. Tey seinnu árin meira samskipað við okkara grannalond í teirri vón at fáa størri ávirkan.

Ómetaliga stór hjálp hevur NENIG (Northern European Nuclear Information Group) verið í hesum arbeiði. NENIG hevur virkað sum kordinatur av teimum mótmælum, sum send eru.

Tað skal nevast her, at Føroya Landsstýri hevur stuðlað NENIG við kr. 50-60.000,- árliga.

Seinastu mótmælini eru mótmælisskriv sent Malcolm Rifkind, M.P. ráðharra fyri Skotland í oktober 1989, har mælt varð imóti at geva loyvi til úbyggingar í Dounreay.

Í juni 1990 vórðu mótmælisskriv send bretska umhvørvismálaráðharranum Christopher Patten, M.P. og stjórninum í Spania, Vesturtýsklandi og Belgia, tí landsstýrið hevði fingið uppspurt, at endurvinningsverkið í Dounreay hevði gjørt sáttmálar við atomidnaðin í Spania, Vesturtýsklandi og Belgia um goymslu og endurvinnning av kjarnorkubrennivevni.

Norðurlond felags støðu

Um somu tíð sum málið á fyrsta sinni var til viðgerðar í landsstýrinum,

kom málið eisini til umrøðu millum norðurlandsku umhvørvismálaráðharrarnar.

Striltið gekk at koma til eina felags støðu í málinum.

Tvey av Norðurlondunum hava sum kunnugt sjálvi kjarnorkuverk og Danmark er í EF, so har vóru nógv »hensyn« at taka. Men á norðurlandska umhvørvismálaráðharrafundinum sum var, tá Norðurlandaráðið var saman í februar 1987 í Helsingfors, har Føroyar eisini vóru umboðaðar, fekkst tó semja í lag um at senda eitt skriv til bretska stjórnina. Síðani tá hava norðurlandsku umhvørvismálaráðharrarnir ferð eftir ferð viðgjørt hetta mál og stórt sæð verið samdir, soleiðis at norðurlond hava kunnað havt eina felags støðu, har tey hava møtt í altjóða nevndum, har tey eru limir.

Eisini á seinasta umhvørvismálaráðharrafundi, sum varð hildin í Keypmannahavn í februar í ár, tá norðurlandaráðið var saman og har landsstýrismaðurin í umhvørvismálum Svend Aage Ellefsen luttók, var Dounreymálið til viðgerðar.

Svørki skal vegna norðurlond fyrireika málið, so tað kann reisast á altjóða stigi.

Dansku umhvørvismálaráðharrin Per Stig Møller hevur herfyri í einum svari í fólkatinginum nevnt møguleikan at Danmark reisti Dounreymálið í EF.

Føroyar luttaka í norðurlandsku umhvørvismálaráðharrafundinum um ikki á hvørjum fundi.

Harafurat kann nevast at í norðurlandaráðnum hava næstan allir føroyskir politikarar, sum hava tikið orðið, havt Dounreymálið á lofti.

Landsstýrið sær Dounreymálið sum eitt av størstu vandamálum. Ein kann altíð kjakast um, um tað er gjørt nokk, ella hvat kann gerast øðrvísi.

Vónleyst viðhvørt

Við hvørt hevur tað vist seg, sum mótmælini hava havt ávirkan og vón hevur verið fyri framan, at bretska myndugleikarnir vildu sleppa úbyggingarætlanunum í Dounreay.

Men so stingur málið seg upp aftur, og avgerðir verða tiknar, sum fáa ein at missa mótið. Í løtuni er tianverri alt ið bendir á, at ætlanirnar um Dounreay ikki eru sleptar. Ti er neyðugt framhaldandi at vera vakin og fylgja við, og samstarva við okkara grannar móti úbyggingarætlanunum í Dounreay.

Hvat viðvikur at kann luftina og sjógvin kring

Føroyar fyri geislavirgni, er tað so, at tað hava verið tiknar royndir í Føroyum í nógv ár og tey fyrstu nógvu árin stóð Rísø einsamalt fyri hesum royndum. Men seinni hevur eisini náttúruvísindadeildin á Fróðskaparsetrinum gjørt kanningar.

Heilsufroðiliga Starvsstovan sendir royndir av t.d. vatni og mjólk til Rísø eina ferð um mánaðin, meðan Fróðskaparsetrið í nøkur ár hevur tikið royndir av t.d. vøtnum og silum.

Fróðskaparsetrið hevur arbeitt við at fáa eina skipan í lag saman við eini ávaringarskipan hjá lögreglini.

Hvat viðvikur sjónum

-Missið ikki mótið. Tað er altíð striltið hjá teimum smáu londunum at fáa tey størri at broyta politikk, segði Jóannes Dalsgaard, løgtingsmaður

kring Føroyar, so arbeidir Fróðskaparsetrið uppá at fáa í lag samarbeiði við Fiskirannsóknarstovuna, soleiðis at manningin á Magnus Heinason tekur royndir tá teir eru úti.

Náttúruvísindadeildin á Fróðskaparsetrinum luttekur eisini í arbeiðinum hjá Nordisk Kjekraftsikkerhed (NKS). Hetta er eitt kanningsarbeiði av plantum og jørð, sum ætlandi skal vara í 5 ár.